

BOLETÍN INFORMATIVO

- terceiro trimestre 2022 -

Opmega

O boletín informativo OPMEGA,
é unha acción enmarcada no seu PPeC,
cofinanciada polo FEMP e polo MAPA.

Imaxe: Opmega

SUMARIO

- 04 “Bateas abertas”**
Xornada que achega a realidade da profesión aos medios de comunicación.
- 06 Mulleres salgadas**
Exposición fotográfica para o recoñecemento ás bateeiras.
- 08 “As mulleres que traballaban nas bateas”**
Jesús Castiñeirás.
- 09 Modificacións na lexislación**
que aplica ás organizacións de produtores.
- 10 Entrevista**
A Covadonga Salgado, directora do Instituto Tecnolóxico para o Control do Medio Mariño.

Edición

OPMEGA

Organización de Produtores
de Mexillón de Galicia

Avenida da Mariña, 25 - Edificio Mexillón de Galicia

36600 Vilagarcía de Arousa

T: +0034 986 501 338 /F: +0034 986 506 549

www.opmega.com

Textos e gráficos realizados por
Inxenía Desenvollos Tecnolóxicos S.L.

www.inxeniadt.com

EDITORIAL

A mexilla, o confito que se alonga.

Seis meses despois da multitudinaria manifestación do conxunto do sector mexilloeiro en Santiago de Compostela, clamando polo seu futuro e reivindicando o acceso aos bancos de mexilla, nada cambiou. A pesar das promesas reiteradas da Conselleira do Mar, o futuro do sector segue igual de comprometido ante unhas limitacións sen base ambiental ou científica.

Nestes meses, producíronse varias convocatorias por parte do departamento que dirixe Rosa Quintana. Encontros que, a pesar das súas boas intencións iniciais, non serviron para avanzar pola posición adoptada polo Goberno galego. O diálogo é necesario, pero sempre que derive en accións concretas que se implementen no menor tempo posible. Moitas familias están pendentes de que se liquide unha situación que se estendeu demasiado no tempo.

Desde o sector, pese ao freo que supuxo na nosa actividade a falta de mexilla e aos problemas de acceso ás zonas delimitadas, si que seguimos traballando de forma proactiva, buscando potenciar o coñecemento do mexillón galego nos mercados nacionais e achegando a nosa actividade á sociedade. Dar a coñecer unha forma de vida enraizada nas nosas costas, coas que leva convivindo décadas en perfecta harmonía. Porque ningún descoida o seu fogar e a súa fonte de ingresos.

Boa proba dese afán pola transparencia foi a xornada de “Bateas Abertas”, na que convidamos aos representantes dos medios de comunicación a sumarse a un día de traballo. Porque en OPMEGA entendemos que as preguntas deben de ter unha resposta e que o contacto directo mostra ben ás claras como nosa actividade non ten trampa nin cartón. Só profesionalidade, traballo e moito respecto polo mexillón e polo medio.

Aínda nos queda un boletín para finalizar este 2022, un ano atípico mesmo no que se refire ás mareas vermellas, con dúas toxinas que poucas veces coinciden no tempo e que volveron a poñer de manifesto nosa capacidade para superar obstáculos. Entendemos que os naturais son, en boa medida, imperativos. O que carece de sentido é crear outros de maneira artificial que son, ademais, aínda máis penosos.

Esperamos que en decembro se produza a boa noticia que todos estamos a esperar con respecto á mexilla. Nós seguiremos traballando para logralo e para seguir presumindo dun produto de enorme calidade, dun sector sostible por natureza e convicción e dunha actividade rendible e enraizada na nosa sociedade.

Ricardo Herbón
Presidente de Opmeqa

Imaxe: Noa Tubío Lois
Premio BATÉATE 2022 á fotografía
de mellor calidade técnica.

A xornada “Bateas Abertas” achega a realidade da profesión aos medios de comunicación

O sector reivindica a calidade do seu produto, a profesionalidade das súas traballadoras e traballadores, a súa condición de saída laboral e a necesidade do coidado a unha actividade tradicional pero moderna.

Un armazón de madeira, reforzado por un sostén metálico, que custa 80.000 euros e acubilla (agacha) cordas cun potencial creador enorme. Non é un piano, un contrabaixo ou un violín. Pero as bateas son un instrumento de corda. Un medio de expresión laboral que se debe coñecer para descubrir os seus mellores notas: ese mexillón que é o de maior calidade de todo o mercado.

OPMEGA, a Organización de Produtores de Mexillón de Galicia que representa ao 25% do sector na comunidade, sabe de todo o seu potencial. E quere compartilo. Por iso é polo que, a modo de conservatorio marisqueiro e culinario, organizouse o pasado mes de xullo unha xornada de achegamento á súa realidade, “Bateas Abertas”, na que os xornalistas fosen os ollos e os oídos que visen e escoitasen a melodía que estes barcos sen porto arrincan ás mareas das rías. O día

a día dun sector de enorme potencial económico e dunha realidade que moderniza a tradición sen esquecerla, que convive en harmonía co medio e supón o medio de vida de moitas familias.

A cita foi na Ría de Arousa. Sen “parafernalia” porque non era unha gala nin unha viaxe turística, senón a verdade dun día de traballo con máis ollos e máis oídos inexpertos ao redor. A singradura deu para ver moito e escoitar o preciso, nese encontro harmónico entre a cotidianeidade duns e a crecente curiosidade doutros.

Falouse de todo: o custo dunha batea -que pasou de 50.000 a 80.000 euros-, os diferentes traballos que carrega -presenciados en directo-, a súa idoneidade para que as novas xeracións téñanas en conta como o seu futuro lugar de traballo, o pouco recoñecido peso e a moita importancia do labor das mulleres, as mareas de todas as cores, o amor e o coidado que esixe o mar -ás veces en calma e outras tempestuoso-, a calidade dunha produción artesanal -as curtidas mans como ferramenta indispensable-, a relación cos mercados, o problema sen resolver da mexilla -porque

sempre convén lembrar que o marisco se planta- e a prohibición da Xunta para recollela en zonas de costa tradicionalmente ricas nesta semente, a conciliación familiar, a dureza e o pracer de traballar sendo parte dunha sabia estirpe de mexilloeiros

Pero todo queda nun transcendente transfondo cando as cordas emerxen. Pentagramas de mexillóns que obrigan moito e que compensan máis cando o seu froito, con totais garantías, achégase ao padal dos consumidores. Porque non hai un mexillón mellor que o das rías. E non hai mellor maneira de entendela que catándoo. Un pracer que se goza aínda máis sabendo todo o que hai detrás. Como ese armazón de madeira, ferro e cordas é un lugar de traballo ao que se debe ter respecto en moitos sentidos. En todos.

OPMEGA e Mulleres Salgadas buscan un álbum de fotos que faga xustiza ás bateeiras

A exposición, prevista para marzo, precisa da colaboración das familias mexilloeiras e particulares para a súa conformación a través da cesión das imaxes (bateeiras@opmega.com) O álbum quere chegar, a posteriori, aos centros escolares con afán educativo e reivindicativo Trátase da primeira actividade que nace do acordo entre ambas as asociacións, que ten vocación de continuidade no tempo.

Un álbum de fotos. De cando as imaxes tiñan máis valor, deses que congregan ás familias ao redor de instantáneas que contan a súa historia. E non necesariamente de grandes eventos, senón da rutina, tan necesaria. Provocar esa mesma sensación na máis ampla familia das mulleres mexilloeiras é o que busca a exposición que están a organizar OPMEGA (Organización de Produtores de Mexillón de Galicia) e Mulleres Salgadas, asociación que rescata o papel feminino no mundo do mar, para que poida abrir as súas portas o próximo mes de marzo, na contorna do Día da Muller Traballadora.

Pero, o primeiro, é conseguir as fotografías. Porque este álbum público quere beber dos centenaes de álbums privados que se gardan como tesouros en

multitude de fogares. Cada imaxe dunha bateeira, entrañable para os seus familiares, pode ser compartida para recoñecemento público dun labor demasiado silencioso e silenciado. Por iso é polo que OPMEGA habilitase un correo electrónico (bateeiras@opmega.com) ao que se poderán dirixir particulares ou profesionais que dispoñan destes prezados documentos gráficos desde a década dos anos 60 do pasado século ata o presente.

A idea é que, despois da súa inauguración, esta exposición reivindicativa poida levar aos centros escolares co fin de facer partícipes aos estudantes da historia destas mulleres. En moitos casos, sobre todo na Ría de Arousa, servirá para que os mozos coñezan de primeira man o esforzo realizado polas súas nais e avoas para ser o sostén económico das súas familias mentres traballaban tamén nos seus fogares coidándoos.

A colaboración popular é, pois, a base deste proxecto. Que, no fondo, debe servir tamén para achegar as bateas á costa, aos ollos dos que non coñecen a súa importancia social e económica e o traballo que conlevan.

“Cada imaxe dunha bateeira, entrañable para os seus familiares, pode ser compartida para recoñecemento público dun labor demasiado silencioso e silenciado”.

A relación entre Mulleres Salgadas e OPMEGA non nace coa intención de ser puntual. A organización de mexilloeiros, como non podía ser doutra forma, coincide no espírito da asociación. E quero demostrar con feitos. Por iso é polo que apoiase de maneira contundente a iniciativa presentada ante a Consellería do Mar e a Secretaría Xeral de Igualdade da Xunta de Galicia de crear un Observatorio de Igualdade do sector pesqueiro galego. “O peso e as características específicas da pesca e as actividades acuícolas na nosa comunidade precisan dun observatorio formado por persoal técnico que estude, analice e estableza diagnósticos e medidas correctoras que contribúan a mellorar a situación das galegas que traballan no mar ou en actividades relacionadas”, razoa Dolores Gómez, presidenta de Mulleres Salgadas nun discurso que perfectamente podería saír da boca de OPMEGA.

Ambos colectivos consideran que urxe poñer remedio á escasa presenza de mulleres en postos de dirección e representación.

Jesús Castiñeiras

“As mulleres que traballaban nas bateas tiñan unha fortaleza admirable”

O que empezou para Suso ..... como unha inmersión no álbum familiar converteuse no punto de arranque dunha ambiciosa iniciativa que uniu a OPMEGA e Mulleres Salgadas para render unha homenaxe ás pioneiras das bateas. Unha materia pendente que ambas as organizacións tentan remediar cunha exposición o próximo 8 de marzo para a que solicitaron a achega de imaxes a todas as persoas relacionadas cunha actividade demasiado esquecida.

Visitación, Pilara e Lola empezaron a traballar nas bateas do seu pai en Combarro a finais dos anos sesenta. Non sabían moito do oficio e houbo que contratar a traballadoras de Cambados para que lles ensinasen todos os segredos do mexillón. Un coñecemento que elas transmitiron aos seus fillos e algúns deles, como Suso, manteñen ese vínculo co sector. Un vínculo profesional, pero, sobre todo, sentimental.

Foi precisamente Suso, aquel rapaz un pouco traste que pasaba moitos días de verán castigado traballando nas bateas, o que se preocupou de buscar nos arquivos familiares algún testemuño gráfico do paso das mulleres da súa contorna familiar, e doutras, polo sector do mexillón en Galicia. No seu caso, houbo

sorte. Un holandés que compartía traballo cun dos seus tíos emigrado foi o que realizou as fotos nun día calquera de traballo na batea. As bateiras que protagonizan estas imaxes son mulleres orgullosas e, como asegura Suso, “dunha fortaleza física admirable. Porque o seu traballo non só era no mar. Cando chegaban a casa, seguían traballando e, despois, aínda tiñan que sacar tempo para ir á leira. Era unha vida dura”.

A súa tía Lola, coa que falou para coñecer máis detalles daqueles tempos, lembra con agarimo eses anos, cando todo o traballo que se realizaba ao redor do mexillón era manual. Quizais por esa dureza, a pesar de que os tempos cambiaron moito nese sentido, foron moitas as familias que encamiñaron aos seus fillos e fillas cara a outras profesións afastadas do medio mariño o que, en moitas rías, provocou un grave problema de substitución xeracional.

Pero volvendo ás mulleres, a súa presenza nas bateas, habitual nos anos setenta, foi mingando co tempo: “En Combarro, cando eu empecei a traballar nos anos 80, había unhas trinta mulleres. Agora, creo que só hai unha”.

Para evitar que caian no esquecemento, Suso foi un dos primeiros en achegar as imaxes familiares ao arquivo fotográfico de OPMEGA. Para que pioneiras como a súa nai, Visitación, non caian no esquecemento. Que leven todos os aplausos que nunca lles deron e sintan a admiración e o agradecemento dos seus achegados e dos seus veciños.

Modificacións na lexislación que aplica ás organizacións de produtores

A entrada en vigor do Regulamento 2021/1139, que regula o Fondo Europeo Marítimo, de Pesca e de Acuicultura (FEMPA) fai necesario reflexionar sobre a necesidade de revisión da normativa que regula a nivel nacional o funcionamento das organizacións profesionais da pesca e da acuicultura así como as axudas que reciben.

As organizacións de produtores “van a ter un papel fundamental na aplicación da Organización Común de Mercados dos Produtos da Pesca e da Acuicultura”, necesaria para alcanzar os obxectivos da Política Pesqueira Común (PPC), pero ademais contribúen á dispoñibilidade de alimentos e que sexan accesibles.

Esta é a visión que os representantes das administracións rexionais, nacionais e europeas expuxeron na xornada celebrada pola Organización de Produtores de Pesca del Puerto y Ría de Marín (OPROMAR) no mes de abril e na que OPMEGA estivo participando.

O obxectivo desa xornada era a presentación da nova proposta de regulamentación para as organizacións de produtores, isto é, as liñas mestras do novo Real Decreto que adecúe a base lexislativa actual ás novas circunstancias que trae consigo o FEMPA (Fondo Europeo Marítimo, de la Pesca y la Acuicultura), que, modificarán substancialmente a regulamentación actual.

Esta proposta foi obxecto de reflexión e debate pola administración e o sector, que derivou na presentación dos borradores da nova regulamentación o pasado 20 de setembro por parte da Secretaría Xeral de Pesca, que contempla as seguintes novidades:

- A intensidade da axuda será do 75% para todas as liñas de axudas, salvo que se considere que se cumpren os criterios de interese colectivo, beneficio colectivo, ter características innovadoras ou garantir o acceso do público aos resultados.
- O FEMPA cofinanciará o 70% do importe total da axuda concedida e o 30% restante correrá a cargo da contribución nacional.
- As organizacións de produtores poderán recibir axudas de ata o 12% do valor medio anual da produción comercializada polos seus membros durante os 3 anos civís anteriores á resolución de aprobación do plan de produción e comercialización.
- Poderase outorgar un anticipo do 35% dos custes elixibles, así como efectuar pagos fraccionados nas porcentaxes establecidas nas súas convocatorias previamente xustificadas dos gastos efectuados de xeito adicional aos anticipos.

Lino Suárez, Director de operacións de OPMEGA.

Covadonga Salgado, directora do Instituto Tecnolóxico para o Control do Medio Mariño

A directora do Instituto Tecnolóxico para o Control do Medio Mariño de Galicia, Covadonga Salgado, tivo un verán moi activo pola confluencia nas rías galegas de dúas toxinas, lipofílicas e paralizantes. Unha circunstancia pouco habitual que provocou un peche prolongado nalgúns polígonos de bateas, co que isto conleva para a economía das zonas afectadas. Deste inusual episodio, das súas razóns e de como o afrontou o Intecmar falounos Salgado nesta entrevista.

Hai algunha forma de predicir os episodios tóxicos que, ano tras ano, temos nas rías galegas?

En Intecmar facemos unha predición a curto prazo, baseándonos no estudo do fitoplancto e no estudo das previsións océano-meteorolóxicas. Temos informes de estados das diferentes zonas, que analizamos dúas veces ao día.

Cando fala de “a curto prazo”, a canto tempo está a referirse?

Adoita ser unha predición de días/semanas. Na nosa páxina web hai un gráfico da evolución da marea. Primeiro, ten que haber fitoplancto tóxico; despois, vese como se van intoxicando os moluscos e como, se o fitoplancto tóxico segue subindo, supera os límites legais; a continuación, ese fitoplancto vai desaparecendo e os moluscos empezan a alimentarse doutro non tóxico, o que lles permite degradar ou metabolizar eles mesmos a toxina, baixando os seus índices e volvendo ser aptos para o consumo. Esta é a curva teórica dun episodio tóxico.

Como se detectan as toxinas e como se decreta o peche dos polígonos de bateas?

Facemos dous tipos de análises: por unha banda, en auga; por outro, en biota, en moluscos. Se cos métodos analíticos que usamos -que son os de referencia a nivel europeo- detectamos que hai toxina por encima do límite legal, xa se emite un peche. Se, pola contra, detectamos que hai toxina por baixo do límite legal pero moi próximo, podemos, se así o consideramos, decretar un peche cautelar. A maiores, na auga tamén facemos mostraxes. Un deles é completo e cuantitativo, e ten unha frecuencia semanal. E se nesta analítica vemos que hai unha proliferación forte de especies, tamén podemos decretar un peche cautelar en base ao fitoplancto.

É o tempo o único condicionante da persistencia destas toxinas?

As condicións océano-meteorolóxicas son, evidentemente, fundamentais neste aspecto porque son as que condicionan que o fitoplancto teña nutrientes, siga alimentándose,

siga crescendo e proliferando. É unha conxunción de salinidade, de estabilidade da columna de auga, de vento que achegue auga doce... Todo iso son o que chamamos condicións océano-meteorolóxicas e é o sentido amplo da palabra tempo.

Na persistencia da toxina tamén inflúe a localización das bateas?

Normalmente, os episodios que temos máis frecuentes, que son os de toxinas lipofílicas, empezan pola boca da ría. Por exemplo, na Ría de Arousa, a toxina afecta moito antes os polígonos de Meloxo e aos de Ribeira que aos de Vilagarcía B ou A. Mesmo, houbo momentos de episodios fortes nos que estes dous últimos polígonos nin sequera víronse afectados. Ese gradiente, digamos que de máis cara á boca da ría e menos no interior, é importante. É algo que temos en conta no programa de control e as bateas que se elixen de puntos fixos son as que están máis cara á entrada da ría, no vértice deses polígonos, porque serían as primeiras en darnos a alarma. É importante porque nos axuda a cumprir co principal obxectivo do programa de control que é que non chegue produto tóxico ao mercado.

Este ano coincidiron dúas toxinas, que non é algo habitual.

Efectivamente, houbo dous episodios. Un de toxinas lipofílicas, que se iniciou a finais de xuño, e outro de toxinas paralizantes, que comezou a principios de agosto. O de lipofílicas tamén foi característico porque había tres especies causantes, pero principalmente una delas, *Dinophysis Acuta*, non adoita vir todos os anos. É unha especie de maior tamaño e potencial tóxico, que persistiu no tempo. Mesmo agora está a se manter con forza na Ría de Ares-Betanzos. É unha especie non habitual e de vir, adoita facelo no outono. É dicir, que se adiantou e estivo moito tempo.

Ademais, tivemos un episodio de Alexandrium (toxinas paralizantes), que tampouco adoitamos ter todos os anos. Neste confluíron os dous e isto provocou que, ás veces, tiñamos xa aperturas por unha das toxinas, as lipofílicas, e tiñamos que volver pechar porque aparecía a outra. Iso fixo que se encadeasen os peches en zonas importantes de marisqueo, como poden ser a Ría de Muros-Noia, a Ría de Pontevedra ou nos polígonos de bateas.

Pero houbo algo especial ou foi debido ás altas temperaturas?

Creo que todo influíu e, evidentemente, tamén as altas temperaturas. Habemos visto que a floración en terra adiantouse e o mar tamén acusa esta alteración dos parámetros normais. É moi cíclico. Tampouco podemos empezar a pensar agora que o vivido vai ser a tendencia porque deberíamos ter unha serie temporal moi grande para poder sacar conclusións.

“Non podemos pensar xa que a conxunción das dúas toxinas que vivimos este ano sexa unha tendencia”.

Covadonga Salgado

Produciuse algunha novidade, a nivel laboratorio, na detección ou análise das toxinas nos últimos anos?

A curto prazo, non. Pero si que é verdade que houbo moitos cambios normativos a nivel europeo, que empezaron no ano 2011 co cambio de método de referencia para as toxinas lipofílicas e continuaron en 2017, 2019 e 2021 co das paralizantes. Agora, desde o 21, non houbo máis modificacións, pero as que houbo han sido unha revolución, no sentido de que agora xa non se usan bioensaios a nivel lipofílicas, que son as toxinas máis habituais. Antes, o sector tiña que levantarse pola noite, seguir a páxina web, comprobar se os ratos morrían ou non... Agora, esa información non a teñen. Adoitamos dar unha a última hora da tarde, aínda que ás veces non é completa. Así que, digamos, atrasouse esta información cara ao sector ata o día seguinte. Iso no caso das toxinas lipofílicas.

Nas paralizantes, o cambio é aínda máis severo porque antes, co bioensaio en rato, tiñamos os resultados no mesmo día que chegaban as mostras. O ensaio no animal duraba menos dunha hora e se había toxina, sabíase en menos de 8 minutos. Agora, o método químico é moitísimo máis laborioso e pode darse o caso de que os ensaios se poidan demorar ata tres días. É certo que levamos anos con este novo método, pero agora que houbo este episodio de PSP (toxina paralizante), o cambio notouse, sobre todo na xestión.

Aumentou o número de peches cautelares?

Pode dar esa impresión, pero non é exactamente así. Ou digamos que ten unha explicación. Se nós, cando estamos a facer a primeira valoración de toxinas lipofílicas pola tarde, vemos que o resultado vai ser alto, por encima do límite legal, aínda que non teñamos o resto de patróns, xa facemos un peche cautelar. Para que, xa ao día seguinte, ás cinco ou seis da mañá, non vaian sacar esas partidas de mexillón á venda. E ás doce da mañá, cando xa temos o resultado, é cando se fai o peche efectivo.

Con todos estes controis, podemos dicir que o produto que chega ao mercado faio en perfectas condicións?

Os moluscos, por normativa europea, non poden venderse sen papeis. Eu sempre digo que o documento de rexistro é coma se fose o seu carné de identidade, é o que ampara esas partidas. Por iso, cando decretamos un peche, queda bloqueada a emisión deses documentos de rexistro. É máis. Para maior garantía, o sistema recompila os documentos de rexistro que se emitiron desde as 00:00 horas do día anterior ao peche porque serían partidas que poderían ter toxina alta. Esa rastrexabilidade é unha garantía para o consumidor e o que se compra fóra dos condutos legais é un risco.

